

Kaisa Linna

YRITTÄJYYTEEN KASVU OSUUSKUNNASSA

Ikatan TOY-malli

Kasvatustieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
toukokuu 2021

TIIVISTELMÄ

Kaisa Linna: Yrittäjyyteen kasvu osuuskunnassa. Ikatan TOY-malli
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
toukokuu 2021

Tutkimuksen tarkoituksena on perehtyä lkaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen (Ikata) yrittäjyyskasvatusmalliin Työssäoppiminen yrittäjänä (TOY). Malli on palkittu vuoden parhaana yrittäjyysopetusmenetelmänä Taitaja 2011- kilpailussa. Ideana TOY-mallissa on tehdä töitä osuuskunnan jäsenenä ammatilliseen koulutukseen kuuluvan työssäoppimisen aikana ja osallistua yrittäjyyttä tukeviin valmennuspäiviin. TOY:n valmennuspäivissä opiskelijat kasvavat yhteisöllisesti tiimimenetelmien avulla omaan yrittäjämaiseen toimintaan, hallittuun riskin ottamiseen ja oman yrittäjäidentiteetin tiedostamiseen. Tutkimustehtävänä on ollut hakea ymmärrystä kysymykseen, **miten identifioituminen yrittäjyyteen näkyy TOY-valmennukseen osallistuneiden mielipiteissä.**

Tutkimuksen aineistona on käytetty TOY-valmennuksen kirjallisia opiskelijapalautteita vuosilta 2009-2014. Palautekyselyihin osallistui vapaaehtoisesti 90 opiskelijaa, 82:ta vastausta on käytetty tämän tutkimuksen aineistona. Tavoitteena on ollut saada selville opiskelijoiden näkökulma yritysvalmennuksesta. Aineisto on analysoitu kvalitatiivisella sisällönanalyysillä, jolloin yrittäjyyteen identifioitumista on pyritty avaamaan luokittelemalla aineistoa yrittäjyyden, itsensä johtamisen sekä vuorovaikutuksen osalta. Tässä tutkimuksessa tuodaan esiin Kari Ristimäen väitöstutkimuksen tuloksia yrittäjäksi identifioitumisesta ja lisäksi Outi Häggin väitöstutkimuksen näkemyksiä yrittäjäidentiteetistä. Näiden tutkimusten mukaan yrittäjäidentiteetin muodostuminen vaatii kypsymistä ja kasvamista. Vuosituhannen vaihtumisen jälkeen yrittäjyyskasvatuksen keskusteluun ovat nousseet yksilön oppiminen ja kasvu yrittäjyyteen sekä yrittäjämäisen pedagogiikan käyttö yrittäjyysvalmennuksessa.

Kvalitatiivinen sisällönanalyysi antaa mahdollisuuden löytää aineistosta yrittäjyyteen kasvamiseen liittyvää positiivista sisältöä. Tutkimusaineistona analysoiduissa kirjoituksissa 70 % vastaajista ottaa kantaa yrittäjyyteen. Heistä lähes puolet (46,3 %) suhtautuu yrittäjyyteen myönteisesti ja innostuneesti, tai heillä mahdollisuus yrittäjyyteen on vakavan pohdinnan kohteena. Itsensä johtaminen mainitaan melkein puolessa (46,3 %) aineiston kirjoituksessa, ja vuorovaikutusta kommentoi 70 % kirjoituksista. Yrittäjyyteen kasvamista tukee aktiivinen yrittäjyyden oppimisympäristö, jossa valmentaja auttaa opiskelijoita itse kasvamaan yhdessä tiimin kanssa todellisten haasteiden ja asiakkaiden kohtaamiseen.

Avainsanat: yrittäjyyskasvatus, identifioituminen yrittäjäksi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	OSUUSKUNTA YRITTÄJYYDEN OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ	7
2.1	TAIDOSTO- OSUUSKUNTA	8
2.2	TOY- TYÖSSÄOPPIMINEN YRITTÄJÄNÄ- VALMENNUS	8
2.3	TOY- VALMENNUKSEEN OSALLISTUNEET OPISKELIJAT	10
2.4	TOY- VALMENNUKSEEN OSALLISTUNEIDEN PALAUTEKYSELY	11
3	KÄSITYKSIÄ YRITTÄJYYDESTÄ	14
3.1	YRITTÄJYYSKASVATUS JA OPPIMINEN	14
3.2	YRITTÄJÄKSI IDENTIFIOITUMINEN	16
3.3	YRITTÄJÄIDENTITEETTI	17
4	LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI TUTKIMUSMENETELMÄNÄ	20
4.1	MITEN YRITTÄJYYTTÄ ON KOMMENTOITU AINEISTOSSA	22
4.1.1	<i>Yrittäjyyttä kohti- luokka Y(+++)</i>	23
4.1.2	<i>Yrittäjyys prosessissa- luokka Y(++)</i>	24
4.1.3	<i>Yrittäjyys sivutoimi- luokka Y(+)</i>	25
4.1.4	<i>Yrittäjyyttä ei käsitellä- luokka Y(0)</i>	26
4.2	MITEN ITSENSÄ JOHTAMISTA ON KOMMENTOITU AINEISTOSSA	26
4.3	MITEN VUOROVAIKUTUSTA ON KOMMENTOITU AINEISTOSSA	28
5	TULOKSET	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	34

1 JOHDANTO

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja– julkaisussa Opetusministeriö näkee yrittäjyyskasvatusta tukevien oppimisympäristöjen rakentamisen haasteena erityisesti pedagogisten ratkaisujen ja opetusmenetelmien hyödyntämisen. Opettajien roolina on nähdä nämä mahdollisuudet. Opetusministeriön mukaan yrittäjyyttä synnyttävässä oppimisympäristössä korostuu oppijan oma aktiivisuus reaali maailman tilanteissa. Opetus rakentuu ongelmanratkaisulle ja vuorovaikutukselle, jossa opettajan rooli on organisoida, ohjata ja suunnitella oppimista. (Opetusministeriö 2009, 17.)

Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä hallinnoi vuosina 2008 - 2013 ESR-osarahoituksella hanketta, jonka tavoitteena oli vahvistaa ammatillisen koulutuksen yrittäjyyskasvatusta (HOPE). Opettajia on valmennettu yhteisölliseen oppimiseen sekä yrittäjyyden filosofiaan ja käytänteisiin Tiimiakatemiassa kehitettyjen Partus-menetelmien avulla (Partanen 2012). Hankkeen kautta suuri määrä ammatillisia opettajia noin 10 koulutuskuntayhtymän alueelta, on perehtynyt tiimimenetelmiin. Osallistuin itse 1,5 vuotta kestävään HOPE- yrittäjyysvalmennukseen heti ensimmäisten joukossa vuosina 2008 – 2009. Omakohtaisena kokemuksena yllätyin ensin HOPE-yrittäjyysvalmennuksessa siitä, että valmennuksen ensisijainen tavoite ei ollut lisätä liikkeenhoidollisia ja taloudenpitoon liittyviä taitoja vaan tiimivalmentajan taitoja. Kyse oli ensisijaisesti oppimisesta ja johtamisesta. Yrittämiseen liittyvät teemat kulkivat mukana esimerkiksi lisälukemisena ja yhteisissä tehtävähaasteissa. Valmennuksen jälkeen oli mahdollista suorittaa johtamisen erikoisammattitutkinto. Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen (Ikata) yrittäjyysvalmentaja, käsi- ja taideteollisuusalan opettaja Terhi Leppä, suoritti tutkinnon esittämällä tutkintosuorituksenaan tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olevan yrittäjyyskasvatusmallin: TOY- työssäoppiminen yrittäjänä. Irma Rantosen pro gradu-tutkielma ”Puhetta yrittäjyyskasvatuksesta” on perehtynyt kysymykseen miten yrittäjyyskasvatus kuuluu ryhmäkeskusteluun osallistuneiden puheessa ja millaista puhetta yrittäjyyskasvatus synnyttää ympärilleen. Työ liittyy laajempaan keskusteluun yhteisöllisestä oppimisesta ja dialogisesta

kehittämistyöstä. Rantosen tutkimuksen aineisto on hankittu ryhmähaastatteluilla, joihin on osallistunut lähinnä opettajia ja heidän esimiehiään sekä projektihenkilöitä, jotka ovat olleet HOPE- hankkeen tiimioppimisen valmennuksessa ja pyrkineet niillä opeilla kehittämään omaa työtään. Rantosen tutkimus osoitti, että ryhmäkeskusteluissa tärkeimmiksi yrittäjyyskasvatuksen aiheiksi nousivat puheet opettajuuden muutoksesta, yhteistyöstä ja oppimisympäristöistä. Myös ammattiopetuksen perustaidot sekä innostaminen ilmiönä olivat mukana keskusteluissa. (Tuuri 2011, 26, Rantonen 2010.)

Ikatan yhteydessä vaikuttaa Taidosto-osuuskunta, johon on mahdollista liittyä jo ammatillisen koulutuksen alussa. Yrittäjyys on yksi vaihtoehto työllistyä käsi- ja taideteollisuusalailla. Yrittäjyyttä on mahdollista harjoitella ammatilliseen koulutukseen kuuluvan työssäoppimisjakson aikana. Tätä tarkoitusta varten Ikatassa luotiin yrittäjyyskasvatuksen malli TOY- työssäoppiminen yrittäjänä. Ikatan TOY- malli valittiin parhaaksi yrittäjyysopetusmenetelmäksi Kuopion Taitaja 2011- kisojen yhteydessä järjestettävissä Yrittäjyysopetusmenetelmäkilpailussa. TOY:n idea on tarjota opiskelijalle mahdollisuus kehittää omaa yrittäjyyttä opiskeluun kuuluvan työssäoppimisen aikana. Oleellista on tehdä itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa todellisia asiakastöitä ja saada siitä rahallista korvausta. TOY:n valmennuspäivissä opiskelijat kasvavat yhteisöllisesti tiimimenetelmien avulla omaan yrittäjämäiseen toimintaan, hallittuun riskin ottamiseen ja oman yrittäjäidentiteetin tiedostamiseen. Opiskelijat pohtivat oman TOY- ryhmän kanssa valmennuspäivien aiheen mukaan yrittäjyyttä ja oppimista, asiakasajattelua ja verkostoitumista, tuotteistamista, hinnoittelua ja kannattavuutta, itsensä johtamista, markkinointia ja luovuutta, liikeidean löytymistä ja yrittäjyyteen kasvua (liite 1). Muutaman vuoden aikana noin 140 Ikatan opiskelijaa on suorittanut ammatilliseen perustutkintoon kuuluvan työssäoppimisen kokonaan tai osittain yrittäjämäisesti osuuskunnassa ja osallistunut yrittäjyysvalmennukseen. Suurin osa opiskelijoista on kuulunut Taidosto-osuuskuntaan, mutta mukana on ollut myös muiden osuuskuntien jäseniä tai yksityisyrittäjiä. (Ikata. TOY).

Yrittäjyyskasvatuksen tutkimus on tuonut esiin opettajien näkökulmaa yrittäjyyskasvatukseen, yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen toimintaan pääasiassa yliopistotasolla ja uusimpana myös ammatillisella toisella asteella. Tässä tutkimuksessa keskitytään opiskelijoiden näkemyksiin yrittäjyydestä Ikatan artesaaniopiskelijoiden kautta. Alun perin oli tarkoitus keskittyä TOY- valmennuksessa mukana olleiden opiskelijoiden mielipiteisiin valmennuksen merkityksestä heidän

yrittäjyystaitoihin, työllistymiseen sekä oman yrityksen perustamisen halukkuuteen sähköisen kyselytutkimuksen avulla. Tutkimussuunnitelman esittelyn jälkeen tutkijan luettavaksi tuli opiskelijoiden vastaamia TOY- valmennuksen kirjallisia palautekyselykaavakkeita, jotka valmentaja oli pyytänyt opiskelijoilta. Palautteissa pyydettiin vastauksia kysymyksiin: Mikä oli hyvää? Missä on kehitettävää? Mitä opin? Miten ajattelutapani on muuttunut ja miten se näkyy toiminnassani? Nämä palautteet saivat kiinnostuksen heräämään niin paljon, että TOY- valmentaja Terhi Lepältä ja tutkimusohjaaja Sirpa Mäkiseltä selvitettiin, voiko näitä palautekaavakkeita käyttää tämän tutkimuksen aineistona. Samalla tutkimuskysymys ja aineiston analyysimenetelmä tarkentuivat. Esiymmärryksenä toimivat väitöstutkimukset, joissa oli keskitytty yrittäjäidentiteetin muodostumiseen (Outi Hägg, 2001) sekä yrittäjyyteen identifioitumiseen (Kari Ristimäki, 2004). Nämä tutkimukset ovat mukana vuosituhanen vaihtumisen jälkeen näkyvässä ilmiössä, jossa yrittäjyyskasvatuksen keskusteluun ovat nousseet yksilön oppiminen ja kasvu yrittäjyyteen sekä yrittäjämäisen pedagogiikan käyttö yrittäjyysvalmennuksessa (Hägg 2001, 30.) Yrittäjyyskasvatuksen painopiste on muuttunut yrityksen käynnistämisen problematiikasta myös yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen (Kyrö-Lehtonen-Ristimäki, 2007, 15).

Yrittäjyydessä keskitytään tässä tutkimuksessa osuustoiminnalliseen yrittämiseen, joka tulevaisuudentutkija ja dosentti Osmo Kuusen sanoin on tapa edetä kohti oma-aloitteisuuteen ja yhteistoimintaan perustuvaa työkulttuuria (Kuusi-Mantere 2014, 7). Tämän tutkimuksen keskiössä on Ikatan TOY- valmennus ja sen mahdollisuudet yrittäjyyden oppimisessa. Tutkimustehtäväksi on määritelty, että **miten identifioituminen yrittäjyyteen näkyy TOY- valmennukseen osallistuneiden mielipiteissä?** Tutkimusraportin luvussa 2 avataan tarkemmin osuuskuntaa yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristönä Ikatan TOY- valmennuksen esimerkin kautta. Seuraavassa luvussa selvennetään käsitteitä yrittäjyyskasvatus ja oppiminen, yrittäjyysidentiteetti ja identifioituminen yrittäjyyteen muiden tutkimusten (mm. Kari Ristimäen ja Outi Häggin väitöskirjat) kautta sekä kirjoittajan oman käytännönläheisen näkökulman kautta. Luvussa 4 aineisto on analysoitu kvalitatiivisella sisällönanalyysillä, jolloin yrittäjyyteen identifioitumista on pyritty avaamaan luokittelemalla aineistoa yrittäjyyden, itsensä johtamisen sekä vuorovaikutuksen suhteen. Luvussa 5 on koottu tuloksia tästä tutkimuksesta.

2 OSUUSKUNTA YRITTÄJYYDEN OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Yrittäjyyskasvatushankkeiden mukanaan tuoma opettajien valmennus on tuonut uudenlaisen opettajuuden, yhdessä toimimisen ja oppimisen kouluihin. Muutama tutkimus tuo jo esiin opettajien näkökulmaa yrittäjyyteen, uusi opettajuus on muuttanut opettamisen valmennuksen suuntaan. Yrittäjyyskasvatus on tullut oppilaitoksien ohjelmaan välttämättömänä keinona reagoida muuttuvaan työelämään, tehtäviin ja itse kunkin omaan ammattiin työllistymiseen opiskelun jälkeen. Perinteisesti käsityötä arvostavilla aloilla taito on ollut korkealle arvostettua, mutta toiminnalle ei ole aina arvostuksesta huolimatta löytynyt maksajaa. Itselle tekeminen on perusteltua ammattitaidon harjaantumisen vaiheessa ja konkreettisen tuotetietouden kartuttamisessa. Näin opitaan syvällisesti tuntemaan työvälineet, materiaalin käyttäytyminen ja oma tapa työskennellä ja harjaantua taidossa. Kokemustiedon ja taidon kasvaessa on hyvä siirtyä asiakastöihin, sitä edellyttää aikuisten näyttötutkintojärjestelmä ja oma työllistyminen ammattiin. Työelämä muuttuu, tarve todellisten asiakkaiden kohtaamiseen ja tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen on ammatissa selviytymisen edellytys. Aidot asiakastyöt todellisten asiakkaiden ja yhteistyötahojen kanssa innostavat ja opettavat yrittäjyyteen.

Ammattillista perustutkintoa suorittavan opiskelijan tutkinnon osista vähintään 20 opintoviikon laajuiset opinnot opitaan työelämässä (työssäoppiminen). Oppilaitoksilla on vakiintunut yhteistyöverkosto ammattialan yrityksiin, joissa opiskelijoilla on mahdollisuus työskennellä työssäoppimisen ajan. Viime vuosina oman yrittäjyyden kehittäminen on alkanut kiinnostaa yhä enemmän. Oppilaitoksen markkinointi on tuonut esiin mahdollisuudet kehittää opiskeluaikana omaa yrittäjyyttä ammattimaisesti. Jo hakeutumisvaiheessa opiskelijat tiedustelevat mahdollisuuksia oman yrittäjyyden kehittämiseen. Ikatán yhteydessä toimiva Taidosto-osuuskunta sekä Ikatalla kehitetty malli TOY- työssäoppiminen yrittäjänä tuovat turvallisen ja

haastavan mahdollisuuden kokeilla omaa yrittäjyyttä 20 opintoviikon ajan. Opiskelija ottaa vastuun työstään; samalla kasvavat rohkeus tehdä päätöksiä, alan osaaminen ja ammattitilpeys (Tuuri, 2011).

2.1 Taidosto- osuuskunta

Taidosto- osuuskunta perustettiin Ikatan yhteyteen vuonna 2004 yrittäjyyden oppimisympäristöksi, jossa on tarkoitus toteuttaa oikeita asiakasprojekteja yksin tai yhdessä. Aluksi jäsenet olivat Ikatan opiskelijoita, henkilökuntaa ja ammattiin valmistuneita käsityöläisiä. 25 perustajajäsenen joukko on kasvanut niin, että osuuskuntaan kuuluu nykyään noin 350 jäsentä ja liikevaihto on noin 200 000 € vuodessa. Nykyään jäsenistöön kuuluu Luoteis-Pirkanmaan oppilaitosten opiskelijoita ja niistä valmistuneita taitajia. Taidosto- osuuskunta auttaa jäseniään asiakkaiden hankinnassa ja markkinoinnissa ja sitä kautta on mahdollisuus verkostoitua. Lisäksi Taidosto- osuuskunta tarjoaa jäsenilleen virallisen Y- tunnuksen, yritysilmmeen, toimivan hinnoittelutyökalun sekä taloustyökirjan laskutusta varten. Yksi Taidoston kantava ajatus on, että vastuullisuus kasvattaa yrittäjyysasennetta. Osuuskunta tarjoaa matalan kynnyksen yrittämiseen ja omien tuotteiden ja palvelujen viralliseen tarjoamiseen ja myyntiin asiakkaille. Tämä tuo ammattimaisen leiman opiskelijan toimintaan. (Taidosto- nettisivut, suullinen tieto talousvastaava V.Koivisto.)

2.2 TOY- Työssäoppiminen yrittäjänä- valmennus

Työssäoppimisen tarkoituksena on oppia ammattitaitoa alan tehtävissä työpaikoilla, käsityöalalla usein käytännön töissä. Opetussuunnitelman mukaan ammatillisessa perustutkinnossa vähintään 20 opintoviikon laajuiset opinnot on suoritettava työssäoppimisena. Aikuisopiskelijoilla ei ole määritelty työssäoppimisen laajuutta. Työssäoppimisen aikana suoritetaan opetussuunnitelman mukaisia tutkinnon osia, esimerkiksi Tuotekehitys tai Tilaustyön valmistaminen, joiden sisällön hallinta osoitetaan arviointikohteiden- ja kriteerien mukaisina ammattiosaamisen näyttöinä ja tutkintosuorituksina. Monia opiskelijoita kiinnostaa taidon ja toimintarutiinien parantaminen omien tuotteiden valmistamisessa. Osa opiskelijoista hakeutuu ammattialan yrityksiin saadakseen

erityisosaamista tai kädentaitojen rutiinia ja osa haluaa keskittyä yrittäjyyden kehittämiseen. Ikatan opiskelijoiden keski-ikä oli vuonna 2013 noin 26,4 vuotta (vuosikertomus 2012 – 2013), mikä kertoo monen olevan iältään, kokemuksiltaan ja tavoitteiltaan aikuisia. Ennen työssäoppimisen sopimuksen allekirjoittamista valmennukseen hakeutuvat opiskelijat esittävät kirjallisen toimintasuunnitelman, jossa kerrotaan mihin kukin aikoo keskittyä työssäoppimisen aikana ja mitä koneita, laitteita tai tiloja he mahdollisesti aikovat käyttää jakson aikana. Oppilaitoksen näkökulmasta näin halutaan varmistaa, että opiskelijan suunnitelma on tavoitteellinen ja realistinen oppimisen suhteen sekä oppilaitoksen laitteet ja tilojen kapasiteetti mahdollistaa toiminnan. Tällä varmistetaan, että oppilaitoksen tiloihin ollaan tulossa työskentelemään ammattimaisesti muut huomioon ottaen. Opiskelijan tulee miettiä esimerkiksi miten hän muuttaa työskentelyään jos tilat ovatkin opetuskäytössä.

Työssäoppiminen yrittäjänä edellyttää kuulumista Taidosto- osuuskuntaan tai johonkin muuhun viralliseen Y- tunnuksen antavaan yritykseen. Lisäksi opiskelija sitoutuu Ikatan TOY- mallin valmennukseen. Työssäoppimisen aikataulu sijoittuu suurimmalla osalla opiskelijoista 2. vuoden loppukevääseen ja 3. vuoden alkusyksyyn, mutta muutama ammattiala sijoittaa työssäoppimisen talvikauteen. Tämä tuo valmennusryhmien kokoon vaihtelua.

TOY- valmennukseen tulevat opiskelijat käyttävät työajan omaan tuotekehittelyyn, piensarjojen valmistukseen, asiakkaiden hankkimiseen, oman yhteistyöverkoston luomiseen sekä oman yrittäjyysprofiilin rakentamiseen. Opiskelijoilla on mahdollisuus neuvotella oppilaitoksen tilojen ja työvälineiden käytöstä pienellä hinnalla tai ilmaiseksi. Heillä on myös mahdollisuus käyttää oppilaitoksen materiaalihankintaverkostoja. Heillä on mahdollisuus saada oman työssäoppimisopettajan apua esimerkiksi tuotteiden tai toiminnan analysointiin ja palautteen saamiseksi. Oleellinen yrittäjyysvalmennus tapahtuu valmennuspäivien teemojen mukaan tutussa ryhmässä tiimivalmentajan vetämänä (liite 1). Valmennuspäivien teemat noudattavat yrittäjyyden taitojen ja tietoisuuden kehittymistä: yrittäjyyttä ja oppimista, asiakasajattelua ja verkostoitumista, tuotteistamista, hinnoittelua ja kannattavuutta, itsensä johtamista, markkinointia ja luovuutta, liikeidean löytymistä ja yrittäjyyteen kasvua. TOY- valmennuksen yhtenä konkreettisena tavoitteena on haastaa TOY- ryhmää järjestämään yhteinen tapahtuma, tempaus, näyttely tai myyntitapahtuma, jossa jokainen laittaa itsensä likoon sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä.

2.3 TOY- valmennukseen osallistuneet opiskelijat

Noin 140 ikatan opiskelijaa on ollut mukana TOY- yrittäjyysvalmennuksessa vuosina 2008 – 2014. Palautekyselyyn on vastannut vapaaehtoisesti 90 opiskelijaa. Vastanneista 82 opiskelijan kirjoitukset ovat mukana tämän tutkimuksen sisällönanalyysissä. Ikatassa on ollut 17 ammattialaa yrittäjyysvalmennuksen järjestämisen aikana ajan pienin muutoksin. Muutamalta ammattialalta vastaajia on ollut vähän ja sen vuoksi pienempiä aloja on yhdistetty isommaksi kokonaisuudeksi. Vastaajat eivät ole alun perin tienneet olevansa joskus mukana tässä tutkimuksessa. Heistä 50 oli naisia (61 %) ja 30 miehiä (36,6%), jolloin 2 henkilöä ei koodautunut kumpaankaan ryhmään. Valmennusryhmien koko vaihtelee suuresti. Talviryhmissä loka-helmikuun aikana valmennukseen osallistuvat ovat pääasiassa näyttötutkintoperusteisia tutkinnon suorittajia.

TAULUKKO 1. Vastaajien jakautuminen valmennusryhmiin

Ryhmä	Vuosi	lkm	%
1	2009 - 2010	7	8,5
2	2010	14	17,1
3	2011	9	11
4	2011 - 2012	5	6,1
5	2012	17	20,7
6	2012 - 2013	5	6,1
7	2013	11	13,4
8	2013 - 2014	15	17,1
	yhteensä	82	100

Palautekyselyyn osallistuvista suuri määrä (41,5 %) opiskeli joko tekstiili- tai lasialalla. Taulukossa 2 ammattialaan ”Muut” kuuluu puualan, vaatetusalan, venealan, muoto- ja mallintamisen alan, ohjaustoiminnan sekä esimerkiksi kaupallisen alan opiskelijoita, joiden määrää ei eritellä anonymiteetin suojaamisen vuoksi.

TAULUKKO 2. Vastaajien jakautuminen ammattialojen mukaan

Ammattiala	lkm
Tekstiili; teks	20
Korulasi, lasipuhallus ja tasolasi; lasi	14
Metalli; metal	7
Soitinrakennus, harmonikanrakennus; sora	9
Huonekalu- ja rakennusrestaurointi; rare	5
Graafinen suunnittelu; grasu	6
Muut	19
Yhteensä	82

2.4 TOY- valmennukseen osallistuneiden palautekysely

Ikatan yrittäjyysvalmentaja Terhi Leppä kertoi jakaneensa palautekyselyn (liite 1) ryhmille yleensä viimeisen valmennuskerran lopussa, jolloin valmennuspäivän aiheena on Omaan yrittäjyyteen kasvu. Päivän merkittävin anti on jokaisen julkisesti esittämä omiin tuotteisiin, asiakastöihin ja toimintaan liittyvä osaaminen, jossa samalla tuodaan esiin valmennukseen liittyvää ajattelua ja asennetta yrittäjyydestä. Esitys on samalla ammattiosaamisen näyttö Yrittäjyys- ja verkostoituminen- tutkinnonosasta. Prosessin tuotoksista ja tuloksista keskustellaan ja annetaan palautetta dialogin hengessä. Usea opiskelija esittelee asiakastöitään tai tuotannon kehittämistä sekä tuotteiden markkinoinnin ja hinnoittelun yksityiskohtia. Pohdittavana saattaa olla myös koko tiimin yhteisen tempauksen, kuten myyntinäyttelyn, analysointia kokonaisuuden ja kunkin yksilön näkökulmasta. Dialogin kautta tiimin saavutukset kirkastavat myös jokaisen omia saavutuksia ja oppimista.

TOY- valmennuksen palautelomakkeen (liite 1) kysymykset ovat seuraavat:

Mikä oli hyvää?

Missä on kehitettävää?

Mitä opin?

Miten muutan toimintaani? Miten ajattelutapani on muuttunut?

Palautelomakkeen ylälaudassa on lueteltu valmennuspäivien teemoja, joissa eri vuosina on saattanut olla hieman poikkeava ohjelma (liite 1). Kysymykset ovat strukturoimattomia, jolloin vastaajat voivat tulkita tietyn kysymyksen monella eri tavalla ja vastata sen mukaan (Järvinen & Järvinen 2004, 148).

Vastauksista näkyy spontaanisuus. Joku on vastannut lyhyesti hyvin omasta näkökulmasta konkreettiseen asiaan pohtimatta ilmiötä laajemmin. Kysymykset, mikä oli hyvää tai missä oli kehitettävää, mahdollistavat vastaajalta monta eri näkökulmaa. Vastaus voidaan kirjoittaa oman itsensä, oman toiminnan ja tuotosten näkökulmasta tai vastauksessa voidaan kommentoida valmennuksen sisältöä, toimintaa, järjestelyjä tai laajempaa merkitystä. Kysymykset, mitä opin ja miten muutan toimintaani, ovat opiskelijaan itseensä kohdistuvia. Vastauksissa oli mahdollista tuoda esiin hyvin konkreettisia asioita opitusta tai yleisellä tasolla asioiden merkityksestä itselle tai omalle yrittäjyydelle.

Palautekyselyjen suuri määrä (90) näkökulmien ja sisällön kirjavuudesta huolimatta tuovat esiin asioita, jotka toistuvat monen lauseissa. Aineistoa on luettu ensin pelkästään siitä näkökulmasta, miten kirjoittajat kommentoivat suoraan omaa yrittäjyyttä tai yrittäjyyttä yleensä. Sen jälkeen aineistoa on luettu siitä näkökulmasta, miten niissä kirjoittajat kommentoivat itsensä johtamista ja tiimin vuorovaikutusta. Nämä näkökulmat on haluttu ottaa tässä tutkimuksessa mukaan lähempään tarkasteluun, koska niiden ymmärretään kertovan oleellisesti TOY- valmennuksen edustaman osuuskuntayrittäjyyden luonteesta.

Palautekyselyistä ei ole analysoitu palautetta sinänsä, esimerkiksi mitä hyvää ja mitä huonoa palautetta valmennuksesta on haluttu antaa. Mielikuvana kuitenkin voidaan sanoa, että hyvänä palautteena annetaan ehkä juuri niitä asioita, mitä yrittäjyysvalmennukselta toivotaankin: taidon,

rohkeuden ja kontaktien määrän on koettu kasvaneen asiakastöiden myötä. Huono palaute saattoi olla sisällöltään sellaista, että itseäkin nauratti. Joku oli joutunut päättämään jostain ilman opettajaa tai oli joutunut jonottamaan johonkin tilaan pääsyä tai sisäilman laatua, istuimia tai jopa sitä, että valmennukseen ei sisältynyt kirjanpitoa. Käsityöalaan liittyen töiden laatu, tuotteiden hinnoittelu ja kannattavuus sekä asiakkuudet tulivat myös vastauksissa esiin useasta eri näkökulmasta. Vastauksiin on saattanut vaikuttaa monet asiat, esimerkiksi ryhmien koko, luonne ja yksittäisen opiskelijan sitoutumisaste, valmennuksen järjestelyt ja ajankohta ja yleiset ajan tuomat mahdollisuudet ja tilaisuudet innostua erilaisiin projekteihin ja asiakkaisiin. Lisäksi vastaamiseen on vaikuttanut valmennuksen viimeisenä lähipäivänä keskittyminen palautekyselyyn ja omaan esitykseen.

3 KÄSITYKSIÄ YRITTÄJYYDESTÄ

3.1 Yrittäjyyskasvatus ja oppiminen

Yrittäjyyskasvatuksesta kirjoitetut tekstit vanhentuvat nopeasti. Näkemykset yrittäjyyden oppimisesta ja yrittäjyyskasvatuksesta tarkentuvat kokeilujen ja tutkimuksen myötä. Keskeistä on se, että yrittäjyyskasvatuksen painopiste on siirtynyt yrityksen käynnistämisen haasteiden lisäksi myös yrittäjyysvalmiuksien kehittymiseen. Monimutkaistuvassa maailmassa kaikki tarvitsevat yrittäjämäisiä valmiuksia. Kyrö-Lehtimäki-Ristimäen artikkeli tuo esiin Allan Gibbin ajatuksia siitä, että epävarmuuden ja monimutkaisuuden kasvaessa yrittäjämäistä käyttäytymistä edellytetään kaikilla toiminnan tasoilla, niin globaalisti, yhteiskunnallisesti, alueellisesti, organisatorisesti kuin yksilöllisestikin. Yrittäjyyskasvatuksen perimmäisenä missiona on Gibbin mukaan pyrkimys uudistaa yhteiskuntaa globaalien hyvinvoinnin ja tasa-arvoisen kehityksen tukemiseksi. Yhteiskunnan uudistuminen ja organisaatioiden uudistumispyrkimykset yltävät samalla yksilön yrittäjämäiseen toimintaan. (Kyrö-Lehtonen-Ristimäki, 2007, 16.)

Matti Laitinen ja Kari E. Nurmi määrittelevät artikkelissaan ”Aktiivinen kansalainen yrittäjänä” yrittäjyyden olevan toiminta-, ajattelu- ja suhtautumistavan, jonka ei varsinaisesti tarvitse johtaa yrityksen perustamiseen, vaan se voi ilmetä myös toisen palveluksessa tapahtuvana työskentelynä. Artikkelin esittelee Paula Kyrön jaottelun käsityksen yrittäjyydestä ulkoiseen, sisäiseen ja omaehtoiseen yrittäjyyteen. Ulkoinen yrittäjyys tarkoittaa Paula Kyrön mukaan perinteistä yrityksen perustamista, omistamista ja johtamista. Sisäinen yrittäjyys liittyy Kyrön mukaan yksilön ja organisaation yrittäjämäiseen dynamiikkaan. Omaehtoinen yrittäjyys tarkoittaa Kyrön mukaan yksilön yrittäjämäistä ajattelua ja toimintaa erilaisissa elämäntilanteissa. Laitinen ja Nurmi kommentoivat omaehtoisuuden liittyvän psykologiassa yksilön itseohjautuvuuteen ja suoritusmotivaatioon. Yrittäjyys on siis ammatin lisäksi tietoa ja taitoa, mutta myös asennetta, tahtoa ja halua. (Kyrö-Lehtonen-Ristimäki, 2007, 81, 82.)

Taina Järven artikkeliväitöskirja ”Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella” määrittelee käsitteitä yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyysvalmiudet. Yrittäjyysvalmius pitää Taina Järven mukaan sisällään kolme näkökulmaa: yrittäjyys voidaan nähdä yrittäjämäisenä toimintana, liiketoimintana tai yhteiskunnan näkökulmasta, jolloin tavoitteena voi olla oppia yritteliästä toimintatapaa, oppia yrittäjäksi tai oppia ymmärtämään yrittäjyyttä. (Taina Järvi 2013, 14.)

Euroopan parlamentin ja komission yrittäjyysmääritelmä sanoo yrittäjyyden olevan yksilön kykyä viedä ideat käytäntöön. Yrittäjyys sisältää luovuutta ja kykyä ottaa riskejä sekä kykyä suunnitella ja johtaa tavoitteellisia projekteja. Opetusministeriö kirjoitti vuonna 2009 Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat- julkaisun, jossa yrittäjyyskasvatus määriteltiin seuraavasti: ”Kyse on elämänhallinnan, vuorovaikutuksen ja itsensä johtamisen taidoista, kyvystä innovaatioihin ja muutosten kohtaamiseen. Koulutuksen ja kasvatuksen tehtävä on tukea yrittäjyyden kehittymistä toimintatavaksi, jossa asenne, tahto ja halu toimia yhdistyvät tietoihin ja korkeaan osaamiseen.” (Opetusministeriö 2009. 7, 29.)

Yrittäjän ja yrittäjyyden oppimiseen liitetään sosiaalinen, kontekstuaalinen ja toiminnallinen oppiminen. Opitaan muilta, tekemällä, palautteesta, kokeilemalla, ongelmia ratkaisemalla ja mahdollisuuksia havaitsemalla sekä tekemällä virheitä. Opettajan ohjausosaaminen ja perinteisestä opettajanroolista siirtyminen enemmän valmentavaan suuntaan on keskeistä opiskelijoiden yrittäjämäisten taitojen kehittymisessä. Yrittäjyys pitää sisällään sekä taidon harjoittaa liiketoimintaa että yrittäjämäisen asenteen, käyttäytymisen ja toiminnan eli koko oppimisen prosessin. Kati Peltonen kirjoittaa artikkelissaan ”Tiimiopetus yrittäjyyskasvatuksen ohjausmenetelmänä”, että yrittäjyyspedagogiikan voidaan sanoa tarkoittavan sellaisten kasvatuksellisten ja opetuksellisten lähestymistapojen soveltamista, joissa oppija nähdään itseohjautuvana, vapaana, luovana ja vastuullisena yksilönä ja jossa oppiminen nähdään toiminnan kautta syntyvänä yksilöllisenä sekä kollektiivisena prosessina (Kyrö-Lehtonen-Ristimäki 2007, 218.)

Outi Häggin tutkimus luovien alojen yrittäjyyskasvatuksesta tuo esiin Ruohotien ja Hongan näkemyksiä, että oppiminen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ei perustu pelkkään kokemukseen. Kokeminen ei heidän mukaansa ole vielä oppimista, vaan oppiminen tapahtuu vasta sitten, kun oppija antaa sille merkityksen. Vuorovaikutustilanteet avaavat uuden näkökulman esimerkiksi

yrittäjyyteen. Itsensä voi nähdä uusin silmin kun vuoropuhelu kulkee yhdessä reflektiivisen ajattelun kanssa (Hägg 2001, 99). Ryhmäkoheesiosta Hägg tuo esiin Penningtonin käsityksiä, joiden mukaan ryhmän sisäinen riippuvuussuhde rakentuu yhteisten päämäärien ympärille ja määrittelee ryhmäjäsenten käyttäytymistä sitä voimakkaammin, mitä vahvemmaksi ryhmäkoheesio eli ryhmän kiinteys muodostuu (emt, 100). Häggin teksti mainitsee Csikszentmihalyin luoman virtausteorian ja yksilöllisen käsitteen flow- kokemus. Turner on Häggin mukaan luonut käsitteen *communitas* tarkoittamaan henkisen yhteyden, *communitasin* kokemusta, joka syntyy osallistujien kesken ja luo toveruutta ja yhdenvertaisuutta. Vuorovaikutuksen merkitys ei ole pelkästään puheessa vaan myös ajattelussa (emt, 117). Vuoropuhelu mahdollistaa reflektoinnin ja yhteisöllisen tiedon jalostamisen uudeksi kollektiiviseksi perspektiiviksi.

Tässä tutkimuksessa yrittäjyyskasvatus ymmärretään ammatillisella toisella asteella tapahtuvaksi ammatilliseen kehittymiseen liittyväksi toiminnan, asenteen ja yhteistyön harjoitteluksi ja oppimiseksi, joka tähtää tuotteiden tai palvelujen suunnitteluun, valmistukseen, tuotteistamiseen ja markkinointiin aidoille asiakkaille omassa tai toisen yrityksessä. Yrittäjyyskasvatukseen tulkitaan liittyvän valmennustyyppinen ohjaus, vuorovaikutus sekä tuotosten ja prosessin reflektointi. Tässä tutkimuksessa tulkitaan, että yrittäjyyttä on kaikki toiminta, joka sisältää pää- tai sivutoimisesti Y-tunnuksen käytön kuluissa ja markkinoinnissa, tuotteen tai palvelun tuottamisessa aidolle asiakkaalle ja siitä saadaan rahallinen korvaus laskuttamalla tai kuitilla. Yrittäjämäinen toiminta tulkitaan pää- tai sivutoimiseksi omaehtoiseksi asiakkaalle tulevaksi tuotteen tai palvelun tuottamiseen, markkinointiin ja myymiseen tähtääväksi toiminnaksi.

3.2 Yrittäjäksi identifioituminen

Kari Ristimäki on analysoinut kauppatieteen opiskelijoiden omaelämäkerrallisia kertomuksia perehtyen yrittäjyyteen liittyvän identiteetin kehittymiseen. Hän jakaa kirjoittajat ensin ammattiorientaation mukaan luokkiin sen perusteella miten he suhtautuvat yrittäjyyteen työnteon roolina (Ristimäki 2004, 112-123). Tästä luokituksesta on otettu mallia myös tekijän tutkimukseen. Identiteetin merkitys Ristimäen mukaan yksinkertaisimmillaan vastaa kysymykseen kuka minä olen (emt, 99). Ensin yksilö antaa kertomuksen muodossa elämälleen merkityksen ja samalla hän luo

kertomuksessa tulevalle elämälleen suunnan (emt, 100). Yrittäjyyteen liittyvä identiteetti nähdään sitoutumisena tai sitoutumattomuutena, aikomuksena tai aikomuksen kieltämisenä yrittäjyyttä kohtaan. Yrittäjyyttä ja siihen liittyvää identiteettiä tarkastellaan työnteon muotoon liittyvänä orientoitumisena. (emt, 101).

Ristimäen tutkimus selvittää myös opiskelijoiden käsityksiä yrittäjyydestä. Ensin ovat käsitykset yrittäjän konkreettisesta toiminnasta. Sitten esitetään opiskelijoiden tulkintoja yrittäjänä toimimisesta sekä vaikutuksia heihin itseensä ja heidän lähipiiriinsä. Lisäksi esiin nousee käsityksiä, joissa yrittäjyys on irtautunut konkreettisesta toiminnasta jollekin abstraktille tasolle. Kaikilla vaikuttaa olevan käsitys, että yrittäjyys on kovaa työtä. Opiskelijasta riippuu näkevätkö he yrittäjyyden ensisijaisesti mahdollisuutena ja vapautena työskennellä kovasti vai liittykö kovaan työhön läheisesti myös riski ja vastuu. Yksilö tekee Ristimäen mukaan valintaansa yrittäjyyden suhteen sen mukaan millaisena hän kokee itsensä henkilönä, mitä hän tavoittelee ja millainen kuva tai kokemus hänellä on yrittäjyydestä. Merkittäväksi käsityksen muodostajaksi opiskelijat itse nostavat koulutuksen ja työkokemuksen. Kuvan ja kokemuksen synty yrittäjyydestä liitettiin kertomuksissa neljään toisistaan erillään olevaan lähteeseen: Yrittäjyys heijastui kertomuksiin ensin merkityksellisten toisten, toiseksi oman työkokemuksen, kolmanneksi muun toiminnan kautta ja neljänneksi elämän eri tilanteiden seuraamisen kautta (emt, 163). Ristimäen mukaan sopiva ympäristö tukee yhdessä sopivien henkilötekijöiden kanssa korrelaation syntymistä mm. yrittäjyysvalinnan suhteen. Tutkimuksen kautta Ristimäki haluaa korostaa yksilön mahdollisuutta kokea ja tulkita itseään, ympäristöään ja niiden välistä suhdetta yrittäjyysvalintaan. Ympäristö- ja henkilötekijöiden välissä on lisäksi vuorovaikutus, jonka kautta yksilö itseään luo (emt, 177). Ristimäki nostaa esiin elämänpiirin (emt, 181), jonka osana yksilö on. Sosiaalinen ryhmä antaa mahdollisuuden identifioitumiselle.

3.3 Yrittäjäidentiteetti

Outi Hägg määrittelee väitöstutkimuksessaan, että yrittäjämäinen toiminta on paitsi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa myös tietyssä kontekstissa tapahtuvaa. Todellisuus ymmärretään toiminnan kautta (Hägg 2011, 40). Itsensä johtamisesta Hägg kirjoittaa, että tavoitteellinen itsensä johtaminen nousee keskeiseksi itsesäätelyvalmiudeksi identiteetin muutosprosessissa.

Intentionaalisuus merkitsee tavoitteellista suuntautumista johonkin. Yrittäjyydessä on kyse tavoitteellisesta toiminnasta, joka tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Intentionaalisuutta pidetään yrittäjämäisen käyttäytymisen olennaisena piirteenä (emt, 123). Hägg esittää käsitteen työstävä minäkäsitys (Working self-concept) (emt, 127). Yksilö vertaa nykytavoitteita potentiaaliseen minäkuvaan, kysymys on tulevaisuuden minäkuvan hahmottamisesta. Valmennus toimii lineaarisena vaiheena, siirtymäjaksena sosiaalisesta statuksesta toiseen. Tämä näkökulma tuo uudenlaista valoa yrittäjyysidentiteetin kehittymisen prosessissa.

Hägg on keskittynyt tutkimuksessaan luovien alojen ammattilaisten yrittäjyysidentiteetin rakentumista yrittäjyysvalmennuksissa. Hänen mukaansa yrittäjäksi ryhtyminen on päätöksentekotilanne, joka vie aikaa. Yrittäjäksi ryhtyminen merkitsee askelta, jonka kokeilemiseen pitäisi olla mahdollisuuksia turvallisessa ympäristössä. Useimpien kohdalla kyseessä on kokonaisvaltainen minäidentiteetin muutosprosessi, joka tuo yrittäjyysvalmennukseen haasteita. Valmennuksen on annettava tilaa ihmisen yksilölliselle kasvulle ja sen myötä yrittäjämäiselle pedagogiikalle. (Hägg, O. 2011 ja Hägg, O. teoksessa Yrittäjyyskasvatuksen muotoutuva maisema 2009). Hägg kirjoittaa: ”Identiteetti nähdään jatkuvasti muuttavana ja se on oppimisen tulos. Identiteetti rakentuu episodisista muistoista, nykyhetkestä ja ennakoidusta tulevaisuudesta. Se ilmenee interaktiossa toisiin ihmisiin ja tarvitsee aina näyttämön, kontekstin, tullakseen julki. Yhteistä dynaamisille identiteettikäsitteille on se, että identiteetti on jatkuvassa liikkeessä, jolloin se hylkää perinteisen psykologisen näkemyksen identiteetin muuttumattomuudesta.” (Hägg 2011, 68).

Pekka Ruohotie määrittelee sosiaalisessa identiteetissä olevan kyse siitä, miten yksilö määrittelee itsensä ollessaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa tai toimiessaan sosiaalisen ryhmän tai yhteisön jäsenenä (Juuti2006, 118). Sosiaalista identiteettiä määrittää ensinnäkin interpersoonallinen taso, jota leimaa toisista välittämisen taso ja ihmissuhdeidentiteetti. Toisena sosiaalista identiteettiä määrittää Ruohotien mukaan kollektiivinen taso, jota luonnehtivat ryhmän saavutuksiin keskittyminen ja ryhmäidentiteetti (emt, 126).

Iiris Aaltio kirjoittaa artikkelissaan sosiaalisten taitojen merkityksestä, että ne eivät ole teknisiä taitoja ideoiden toteuttamisessa vaan niiden avulla edistetään uusien ideoiden syntymistä. ”Sosiaalinen pääoma yhteiskunnassa syntyy monimuotoisissa toimintaverkostoissa ja hyvä

kommunikaatio on ehkä keskeisin vaikuttaja näissä prosesseissa.” Kuunteleminen ja toisten ihmisten mielipiteiden arvostaminen ovat opeteltavissa olevia asioita, joita tarvitaan verkostoissa erilaisten ihmisten kanssa. Yrittäjäksi sosiaalistumisen ja yrittäjäidentiteetin kehittymisen Aaltio näkee erityisesti aikuiskoulutuksen haasteena. (Aaltio 2007, 64, 65. Teoksessa Kyrö-Lehtonen-Ristimäki).

4 LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI

TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

Yrittäjyyskasvatus ja identifiointuminen yrittäjyyden suhteen ovat tämän tutkimuksen mielenkiinnon kohteena. Asiaan on perehdytty muiden tekemien tutkimusten kautta ja keskittymällä Ikaton TOY- valmennukseen osallistuneiden opiskelijoiden kirjallisiin palautekyselykaavakkeisiin. Tutkimustehtäväksi on määritelty, että **miten identifiointuminen yrittäjyyteen näkyy TOY- valmennukseen osallistuneiden mielipiteissä?** Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ilmiötä, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Teorialähtöisen eli deduktiivisen päättelyn mukaan aineiston analyysia määrittää aikaisempi teoria, käsitejärjestelmä tai viitekehys. Tällöin analyysia ohjaa jokin teema tai käsitekartta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 86, 116).

Sisällönanalyysia voi pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi-Sarajärvi 2003, 91). Pirkko Anttila kirjoittaa teoksessaan Tutkiva toiminta Pietilän käsityksistä, että tutkimuksen kohteena voi olla dokumenttien sisältö ilmiönä sinänsä tai dokumenttien ulkopuolinen ilmiö, jota sisällön ajatellaan ilmaisevan (Anttila 2006, 292).

Tässä tutkimuksessa tuodaan esiin Kari Ristimäen fenomenologis- hermeneuttisen väitöstutkimuksen tuloksia yrittäjäksi identifiointumisesta ja lisäksi Outi Häggin väitöstutkimuksen hermeneuttisia näkemyksiä yrittäjäidentiteetistä. Näiden tutkimusten pohjalta on muodostunut esiyymmärrys kvalitatiiviselle sisällönanalyysille yrittäjyyteen identifiointumisen suhteen. Aineisto on analysoitu niin, että ensin on jäsennelty yrittäjyydestä kertova kirjoitus luokkiin. Sitten on analysoitu itsensä johtamista ja tiimin vuorovaikutusta oleellisena osuuskuntayrittäjyyden valmennukseen liittyvänä ilmiönä.

Aineiston muodostaa 90 palautelomaketta, joissa on pyydetty kirjallisesti palautetta Ikatän TOY-valmennuksen lopussa yhteensä kahdeksalta eri ryhmältä vuosina 2009 – 2014. Vastaaminen on ollut vapaaehtoista. Lomakkeessa on kysytty nimi, ammatillinen suuntautumisala ja lomakkeella on ollut valmiina merkittynä valmennusajankohta. TOY-valmennuksen palautelomakkeessa (liite 1) kysyttiin seuraavat kysymykset:

Mikä oli hyvää?

Missä on kehitettävää?

Mitä opin?

Miten ajattelutapani on muuttunut? Miten se näkyy toiminnassani?

Aineistosta on luettu kaikki käsikirjoitettu teksti kysymyksistä huolimatta, koska tutkijaa kiinnostavia asioita on saatettu kommentoida missä tahansa kysymyksessä. Aineiston 90 palautelomakearkkia on analysoitu ryhmiin sen mukaan, miten niiden vastaustekstissä on kommentoitu yrittäjyyttä, itsensä johtamista ja vuorovaikutusta. Koodauksessa on kiinnitetty huomiota sanoihin ja viestiin sekä rivien välistä havaittavaan ilmapiiriin. Jos yrittäjyydestä oli kommentti, paperiin merkittiin siihen kohtaan vihreä merkki sivuun, itsensä johtaminen merkittiin keltaisella ja vuorovaikutus punaisella merkillä. 8 arkkia jätettiin koodauksen ulkopuolelle, koska niistä ei voitu tunnistaa mitään taustatekijää. Ehkä ne oli kirjoitettu muutenkin kiireessä kun papereissa ei ollut kirjoitettuja kysymyksiä, vaan ne oli todennäköisesti kerrottu suullisesti. Toisaalta suullinen kysyminen on saattanut ohjata vastaamista eri tavalla kuin kirjalliset kysymykset. Ensimmäisellä lukemisella näissä kahdeksassa paperissa vihreällä värillä merkittyjä yrittäjyyteen liittyviä kommentteja oli vain kolmessa paperissa. Tarkempi lukeminen selvitti, että nekin olivat lyhyitä lauseita asiasta. Tutkija päätti keskittyä 82 vastauspaperiin, joiden taustatekijät olivat tiedossa ja joissa oli valmiiksi kirjoitetut kysymykset.

Kaikki palautekaavakkeet on numeroitu juoksevilla numerolla ja niihin on merkitty sukupuoli nimen perusteella (N/M). Vastaajat ovat itse kirjoittaneet ammatillisen suuntautumisalansa (taulukko 2). Taustamuuttujista tiedetään lisäksi, missä valmennusryhmässä vastaajat ovat olleet vuosina 2008 - 2014, koska palautelomakkeisiin oli merkitty valmennusajankohta. Ryhmät on numeroitu yhdestä kahdeksaan niin, että suurin numero tarkoittaa viimeisintä tutkimuksessa mukana ollutta ryhmää (taulukko 1).

Palautekaavakkeiden sisällönanalyysin koodauksen perusteella papereihin on lisätty merkinnät yrittäjyyden (Y), itsensä johtamisen (I) sekä vuorovaikutuksen (V) mukaiseen luokitukseen niin, että kirjaimen jälkeen on merkki asiaan suhtautumisen luonteesta kirjoitusten perusteella. Tekstissä on mukana suoria, korjaamattomia lainauksia palautekaavakkeiden kirjoituksista, joihin on merkitty perään kirjoittajien tunnisteet.

4.1 Miten yrittäjyyttä on kommentoitu aineistossa

Aineistona olevia TOY- valmennuksen palautekyselyjen tekstejä on luettu kysyen miten omaa yrittäjyyttä ja yrittäjyyttä yleensä on käsitelty kirjoituksissa. Luokitus on tehty sen mukaan miten opiskelijoiden kirjalliset palautteet ilmaisevat identifioitumista yrittäjyyteen. Aineiston koodauksessa yrittäjyyden suhteen mukana oli 82 palautelomaketta. Tarkemman lukemisen jälkeen vihreällä merkityt paperit jaettiin ryhmiin sen mukaan, miten yrittäjyyttä oli kommentoitu. Luokituksen nimet ilmentävät kirjoitusten sävyä.

TAULUKKO 3. Aineiston luokitus yrittäjyyden mukaan

Luokitus	Määrä	Koodi
Yrittäjyyttä kohti	10	Y(+++)
Yrittäjyys prosessissa	28	Y(++)
Yrittäjyys sivutoimi	19	Y(+)
Yrittäjyyttä ei käsitellä	25	Y(0)
Yhteensä	82	

Luokituksen malli on otettu suoraan Kari Ristimäen fenomenologis- hermeneuttisessa tutkimuksessa, Yrittäjäksi identifioituminen, käyttämään luokitusta. Merkille pantavaa Kari Ristimäen aineistoon verrattuna tässä oli se, että kaikki valmennukseen osallistuvat kuuluivat Taidosto- osuuskuntaan tai johonkin muuhun yritykseen ja heillä oli käytössä virallinen Y- tunnus ostamisessa ja laskuttamisessa. Sen vuoksi luokituskodit on nimetty positiivisesti plus- merkillä

(+) ja se osa, joka ei kommentoi yrittäjyyttä on saanut koodin nolla (0). Kaikilla vastaajilla on jo yrittäjän status, vaikkakin yrittäminen saattaa osalla osuuskunnassa olla vielä kokeiluluonteista ja omien mahdollisuuksien punnitsemista. Kukaan vastaajista ei suhtaudu yrittäjyyteen suoraan negatiivisesti, mutta kritiikkiä esittävä osa ja pieni joukko kirjoittaa, että yrittäjyys tulee kyseeseen vain sivutoimisesti. Kari Ristimäen tutkimuksessa koodaus luokkiin tehtiin identifioitumisessa yrittäjyyden suhteen ja aineisto jakautui viiteen eri luokkaan. Kolme luokista suhtautui yrittäjyyteen positiivisesti ja kaksi luokkaa negatiivisesti. Lisäksi kuudennen luokan muodostivat ne, jotka eivät ottaneet yrittäjyyteen kantaa. Kari Ristimäellä aineistona oli nuorten aikuisten kirjoittamia tekstejä yrittäjyydestä opiskelujen aikana, ennen yrittäjyyspäätöksen tekemistä. Tässä tutkimuksessa aineisto on jaettu neljään luokkaan, joiden sisältöä avataan enemmän opiskelijoiden kirjoittamien palautteiden suorien tekstilainauksien kautta.

4.1.1 Yrittäjyyttä kohti- luokka Y(+++)

Aineistosta 10 henkilön tekstit sijoitettiin luokkaan, joka nimettiin Yrittäjyyttä kohti- luokaksi. Kirjoituksista henkii, että yrittäjyyteen suhtaudutaan innokkaasti ja positiivisesti. Asiaa on analysoitu. Henkilöt kertovat omasta yrittäjyydestä tai, että ovat kohta aloittamassa yrittäjyyden päätoimisesti.

Hyvää oli saada mahdollisuus ottaa tuntumaa yrittäjyyteen ilman suuria riskejä. Toisten kokemuksista, erheistä ja onnistumisista sai perspektiiviä omaankin yrittämiseen. M2, metal Y(+++)

TOY oli hyvä keino harjoitella yrittäjyyttä, sain varmuutta siitä että pystyisin itse johtamaan itseäni. Olen oppinut suhtautumaan tekemiseeni yrittäjämäisemmin. Into yrityksen perustamiseen on vain kasvanut. N2, vaate Y(+++)

Opin hahmottamaan yrittäjyyden eri osista hahmottavana kokonaisuutena. Yrittäjyys ei ole enää suuri ja pelottava mörkö vaan saavutettavissa oleva työskentelyn tapa. N4, teks, Y(+++)

Koen yrittäjyyden luontevaksi ratkaisuksi itselleni. Opin lisäksi yrittäjyyden hankaluuksista sekä iloista. M3, metal Y(+++)

Yrittäjyys-aiheen/ajatusten syventäminen: TOY- opintojen ja muiden alaan liittyvien opintojen sekä kirjallisuuteen perehtyminen, kaikki yhdessä on vienyt yrityksen perustamista eteenpäin. N6, teks Y(+++)

Ajattelun yrittäjyyttä vakavammin. Suunnittelen tulevaisuutta oikeasti yrittäjän näkökulmasta. M5, vene Y(+++)

4.1.2 Yrittäjyys prosessissa- luokka Y(++)

Tähän joukkoon on koottu vastauksia (28 kirjoittajaa), joiden kommentit ilmaisevat suhteen yrittäjyyteen olevan jotenkin prosessissa. He mainitsevat teksteissä valmennuksen tuoneen muutoksen asennoitumiseen tai toimintaan. Tähän ryhmään on sijoitettu myös henkilöt, jotka kommentoivat pyrkivänsä yrittäjyyteen, mutta epäilevät vielä jotain. Mukana on vielä joukko, joka kommentoi joskus pelänneensä yrittäjyyttä, mutta valmennuksen myötä eivät enää pelkää yrittäjyyttä vaan näkevät sen myönteisenä tulevaisuutena. Osa tähän luokkaan kuuluva ilmaisee yrittäjyyden olevan kovaa työtä tai siihen liittyvän ongelmia. Joku selvästi aikoo yrittäjäksi, mutta esittää kuitenkin jotain konkreettista, mitä jäi valmennuksesta odottamaan.

Opin, että minusta voisi olla ainesta yrittäjäksi – mutta ei nyt kuitenkaan heti. Ensin haluan asiakaskuntaa – verkostoa. Ensin yrittäjyys pelotti, mutta ei enää niin paljon. Se tuntuu yhdeltä hyvältä vaihtoehdolta. N5, graaf, Y(++)

Ajatteluni on muuttunut ammattimaisemmaksi. Olen saanut asiakaslähtöistä näkökulmaa. Varmasti vielä tulevaisuudessakin teemapäivien ”anti” näkyy minussa lisää. Huomasin, että TOY:n myötä minussa on lähtenyt liikkeelle prosesseja. Huomaan olevani matkalla koruntekijäksi. N8, lasi, Y(++)

Olisi ollut kiva saada paperilla infoa mistä saa jatkotietoa kun virallistaa yrittäjyyttä tai mitä siihen tarvii selvittää kun sitten ei ehkä kaikki heti huomaa kuinka isoa prosessia yrittäjäksi pääsemine on. Huomasin myös kuinka kiireistä on yrittäjän elämä. N8, teks, Y(++)

4.1.3 Yrittäjyys sivutoimi- luokka Y(+)

Tähän ryhmään (19 kirjoittajaa) kuuluvista osa ei näe yrittäjyyttä omalla kohdalla riittävän kannattavana tapana työskennellä päätoimisesti. He aikovat hankkia päätoimisen työn yritysmailmasta ja yrittävänsä vain sivutoimisesti. Lisäksi tähän joukkoon kuuluvat kirjoitusten perusteella henkilöt, jotka ilmaisevat ehkä suhtautuvansa vakavasti yrittäjyyteen, mutta ilmaisevat yrittäjyyden niin niukkasanaisesti, että heidän asenteesta ei oikein saa selvää, ehkä se ei ole oikein heille itselleenkaan selvillä. Osa ilmaisee hieman ristiriitaisesti, että heidän ajattelunsa on muuttunut, mutta toimintatapansa ei ole muuttunut. Tämän voi tulkita monella tavalla. Heidän sijoittamistaan ryhmiin on pohdittu pitkään, mutta ratkaisu tehtiin sillä perusteella, miten tutkijana viesti on ymmärretty. Jos yrittäjyyttä koskeva kirjoitus jää tekstissä epäselväksi tai jotenkin ristiriitaiseksi, sijoitetaan vastaajat tähän Yrittäjyys sivutoimi- luokkaan. Lisäksi tähän luokkaan on sijoitettu pari lomaketta, joissa kommentoidaan yrittäjän työn vaikeudesta tai kovuudesta. Vastauksissa saattaa tästä huolimatta olla tekstiä, että yrittäjyyteen on saatu uutta tietoa ja näkökulmaa.

Jakso itselle hyödyllinen, vaikken juuri tällä hetkellä yrittäjäksi ole alkamassa. N7, mara Y(+).

Sain erilaisia näkökulmia yrittäjyysajatuksiini. En tahdo enää syöksyä yrittäjyyteen. Kokoaikainen, säännöllinen palkkatyö on minun juttuni ja käsityöt sivutoimea. N8, teks Y(+)

Opin paljon yrittäjyydestä. Mietin nyt enemmän kannattavuutta ja markkinointia. On syytä edelleen selkeyttää toimintaa. Kovasti ei ajattelutapa ole muuttunut samat asiat oli mielessä jo ennen TOY- jaksoa. N2, hure Y(+)

Opin hinnoittelua ainakin ja että kaikilla yrittäjillä on ongelmia, ei vain minulla. M5, hara Y(+)

4.1.4 Yrittäjyyttä ei käsitellä- luokka Y(0)

Tähän ryhmään luokitelluissa 25 kirjoittajan palautekyselyjen kirjoituksissa oli käsitelty esimerkiksi omaa työskentelyä, yrittäjyysvalmennusta, työssäoppimista ja tiimityötä, mutta niissä ei selvillä sanoilla kommentoitu omaa tai muiden tiimiin kuuluvien yrittäjyyttä. Kyse on noin kolmasosasta (31,3%) kaikista kirjoittajista. Vaikka näissä palautekyselyissä ei mainittu yrittäjyyttä, saattaa niissä olla syvällistäkin pohdintaa itsensä johtamisesta, yhdessä oppimisesta ja verkostoitumisesta. Osa palautekyselyjen kirjoituksista on hyvin lyhyitä, kenties vain parilla sanalla kommentoituja, mutta asiasta. Niitä on luettu sen mukaan koskeeko kirjoitus tutkijaa kiinnostavia asioita. Niukasti kirjoitettu paperi saattaa vihjata myös kirjoittajan heikompaan tekstintuottamiskykyyn tai kenties vain keskittymisen herpaantumiseen hetkeksi. Tutkija tunnisti nimen perusteella osan vastaajista ja siitä huolimatta yritti analysoida tekstiä vain kirjoituksen perusteella. Tämän seurauksena muutama tuttu henkilö, joilla tunnetusti on oma yritys tai omaa tuotantoa, saattoi joutua ryhmään ”Yrittäjyyttä ei käsitellä”.

4.2 Miten itsensä johtamista on kommentoitu aineistossa

Itsensä johtamisessa on kyse tavoitteellisesta toiminnasta, oma-aloitteisesta ryhtymisestä, oman mielen ohjaamiseen heräämisestä ja reflektoinnin kautta konkreettiseen toimintaan siirtymisestä. TOY- valmennuksen kirjallisissa palautekyselyissä noin puolessa (46,3%) itsensä johtaminen mainitaan tekstissä selvin sanoin tai rivien välistä näkyy samaa tarkoittavaa ilmaisua.

Palautekaavakkeista tarkasteltiin lähemmin keltaisella merkityjä kohtia, joissa oli kirjoitettu itsensä johtamisesta. Paperit jaettiin ryhmiin sen mukaan, miten itsensä johtamista oli kommentoitu.

TAULUKKO 4. Aineiston luokitus itsensä johtamisen mukaan

Luokitus	Määrä	Koodi
Itsensä johtaminen mainitaan	10	I(++)
Itsetuntemus, ryhtyminen	28	I(+)
Itsensä johtamista ei käsitellä	44	I(0)
Yhteensä	82	

Aineiston teksteissä itsensä johtamista käsiteltiin 10 kirjoittajan tekstissä. Teema on myös yrittäjyysvalmennuksen yhden lähipäivän teema. Osa näkee asian tärkeänä ja ehkä mukana on myös tervettä itseluottamusta ja rohkeutta suunnata omaa toimintaa kiinnostavaan suuntaan. Osa pohtii myös itsensä johtamisen vaikeutta.

Opin pari uutta tekniikkaa ja sen kaikista tärkeimmän: itseni johtamisen taidon. Olen nyt enemmän tietoinen omista vahvuuksistani ja heikkouksistani. Tiedän mitä voin saada aikaan tietyssä ajassa. Osaan myös motivoida itseni töihin paljon paremmin. N3, lasi Y(+++)

Paljon uutta oppi mm. aikataulutuksesta ja itsensä johtamisen vaikeudesta. N7, ohto Y(++)

Kirjoittajista 28 tuo esiin itsensä johtamisen mainitsematta sanoja itsensä johtaminen. Esiin nousee asioina itsensä tunteminen, rohkeus ja itseluottamus sekä vastuun ottaminen ja ryhtyminen. Mukana on myös oman toiminnan suunnitteluun ja asioiden tärkeysjärjestykseen liittyviä kirjoituksia.

Opin omien työmetodien ja asiakaskontaktien yms. yritystoimintaa tukevien asioiden merkityksen sekä peiliin katsomisen ja itseään niskasta ottamisen tärkeyden. M5, metal Y(++)

Aikaansaavuudesta pitää saada hyvä ote ja sitten luovuus kukoistaa. M3, metal Y(+++)

Opin paljon omasta toiminnastani. Heikkoudet eivät tulleet yllätyksenä. Tärkein oppi oli itseluottamuksen saaminen omaan osaamiseen. N7, rare, Y(0)

Opin oma-aloitteisuutta (koska koululla ei ollut opettajaa aina paikalla, piti itse määrätä työvaiheet ja aikataulut). M2, sora, Y(+)

Opiskelija on edellisessä lainauksessa (M2, sora, Y+) kenties analysoinut asioita ensisijaisesti työssäoppimisen näkökulmasta. Silloin omaa toimintaa on vietävä eteenpäin ilman opettajaa. Se on ollut kenties niin merkittävä oppimisen paikka, että asiaa on kommentoitu. Outi Häggin tutkimuksessaan esiin nostama työstävä minäkäsitys (s.18 tämä tutkimus) kertoo tietoisuuden heräämisestä. Opiskelija saattaa herätä itse vastuuseen omasta ajankäytöstään ja isojen kokonaisuuksien hallintaan työprosesseissa.

4.3 Miten vuorovaikutusta on kommentoitu aineistossa

Outi Hägg määritteli väitöskirjassaan (2011, 123), että yrittäjyydessä on kysymys tavoitteellisesta toiminnasta, joka tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. TOY- valmennus on yhteisöllistä oppimista toiminnan kautta. Vuorovaikutuksesta kirjoitettiin 56 palautekaavakkeessa (68%). Teksti merkittiin punaisella värillä ja paperit jaettiin ryhmiin sen mukaan, miten vuorovaikutusta oli kommentoitu.

TAULUKKO 5. Aineiston luokitus vuorovaikutuksen mukaan

Luokitus	Määrä	Koodi
Vuorovaikutus	26	V(+++)
Vertaistuki, palaute	20	V(++)
Kritiikki ryhmästä	10	V(+)
Vuorovaikutusta ei käsitellä	26	V(0)
Yhteensä	82	

Monessa paperissa vuorovaikutuksesta kerrottiin palautteen alussa kun vastattiin kysymykseen Mitä hyvää yrittäjäysvalmennuksessa oli. Vastauksissa voi nähdä yhdessä tekemisen ja oppimisen iloa. Keskusteluissa on ollut mahdollisuus esittää ideoita ja mielipiteitä, siellä on saanut palautetta muilta ja kirjoituksissa on kommentoitu erikseen asiaa. Toisten viisautta ja osaamista arvostetaan ja samalla nautitaan hyvästä ja innostuneesta ilmapiiristä. Soraäänenä joukossa 10 kirjoitusta lyttää keskustelut jotenkin. Ne vievät liikaa aikaa joltakin tärkeämmältä tai kritiikki osoittaa joitakin tiimiin huonosti sitoutuneita, jotka mahdollisesti eivät hoida omaa osuuttaan yhteisessä toiminnassa. Tämä kuuluu luonnollisena osana tiimin kasvamiseen. Vuorovaikutus- joukkoon (26 kirjoitusta) kuuluu lyhyitä parin sanan kuvauksia vuorovaikutuksesta, keskusteluista tai yhdessä oppimisesta yhtä lailla kuin pitkiä vuoloita kirjoituksia asiasta. Tutkija on yrittänyt ottaa huomioon erilaisella taustalla tulevat kirjoittajat. Mukana saattaa olla heikompia tekstintuottajia, jotka kuitenkin samalla voivat olla kädentaitoja vaativassa ammatissaan hyvin taitavia.

Tärkeää oli kuunnella muiden kokemuksia ja nähdä heidän edistymistä. Sitä sai itsellekin energiaa ja näkökulmia omaan toimintaan, vertaistukea. N7 rare, Y(0)

Hyvää lähipäivissä oli se, että sai kuulla muiden caset ja jakaa tietoa. M2 sora, Y(0)

Hyvää oli tuotteiden "esitleminen" ja palaute niistä. "Kumppanuus", yhdessä kulkeminen. N1 teks, Y(0)

Hyvää oli lähipäivät: ryhmä haastoi hyvin ja antoi uusia ajatuksia. N4, lasi Y(++)

Opin, että muut painivat samojen ongelmien kanssa sekä astumaan mukavuusasteen ulkopuolelle saadakseni homma eteenpäin. N7 hure, Y(0)

Asioiden puinti sai ajattelemaan yrittäjyyttä eri kanteilta. M2 sora, Y(+)

Hyvää: viisaita oppilas-kolleegoja. Kehitettävää: periaatteessa huono konsepti. Osa opiskelijoista olivat mukana pakosta, jotta saavat olla koululla. Heillä ei motivaatiota joka huonontaa ryhmän meininkiä. M7 sora, Y(0)

Yhdessä oppiminen, vertaistuki ja ryhmän tuoma palaute mainittiin 20 kirjoituksessa. Osa tiedostaa tiimioppimisen mahdollistavan oman rohkeuden kasvattamisen ja toisaalta toisten oivalluksista ja kokemuksista oppimisen. Tässä näkyy Outi Häggin tutkimuksessa esiin tullut ryhmäkoheesio (s. 16 tämä tutkimus), jossa ryhmä kasvaa yhteiseen tavoitteeseen. Toisaalta ryhmän tuoma paine saattaa aiheuttaa ne 10 kriittistä kommenttia tai toisaalta 10 kritisoijaa on lisäämässä ryhmän painetta. Toisen huonompaa sitoutumista kommentoidaan, koska pelätään vastuun jakautuvan liian harvoille.

5 TULOKSET

Tämän tutkimuksen tutkimustehtäväksi on määritelty, että **miten identifioituminen yrittäjyyteen näkyy TOY- valmennukseen osallistuneiden mielipiteissä?** TOY- valmennukseen osallistujat toimivat tai ainakin heillä on jo mahdollisuus toimia Y-tunnuksella yrittäjinä. Valmennus on rakennettu sisällöltään niin, että se tukee yrittäjyyteen kasvua, yrittäjämäistä toimintaa, ajattelua ja tietoisuutta asioiden merkityksestä. Valmennus tarjoaa turvallisen ympäristön hankkia yrittäjyyskokemusta erityisesti osuustoiminnallisessa yrityksessä Taidosto- osuuskunnan kautta. Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto on syntynyt täysin riippumatta tästä tutkimuksesta. Palautekaavakkeilla on ensisijaisesti haluttu hankkia palautetta yrittäjyysvalmennuksesta sekä auttaa opiskelijoita tiedostamaan omaa oppimista yrittäjyyteen. Tästä huolimatta palautekyselyaineiston (82 kirjoitusta) teksteistä noin 70 % ottaa kirjoitetulla tekstillä kantaa omaan tai tiimin yrittäjyyteen tai yrittäjyyteen yleensä.

Vastaajista puolella (46,3 %) on myönteinen ja innostunut kanta yrittäjyyteen tai heillä yrittäjyys on vakavan pohdinnan kohteena ikään kuin prosessissa. Yrittäjyyteen identifioitumiseen on perehdytty tässä tutkimuksessa muiden tutkimusten kautta sekä tarkastelemalla aineistoa yrittäjyyden, itsensä johtamisen ja vuorovaikutuksen näkökulmista. Itsensä johtamisen mainitaan melkein puolessa (46,3 %) aineiston kirjoituksista selvin sanoin tai rivien välistä näkyy samaa tarkoitettava ilmaisu itsetuntemuksen tai ryhtymisen kautta. Vuorovaikutusta kommentoi noin 70% kirjoituksista. Kirjoituksista yli 56 % oli myönteisiä kirjoituksia vuorovaikutuksesta tai vertaistuesta ja 10 % esitti jotain kritiikkiä valmennuksesta tai yhteistyöstä.

Tämä tutkimus valottaa opiskelijoiden näkökulmaa yrittäjyysvalmennukseen palautekyselyjen kirjoitusten pohjalta. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi antaa mahdollisuuden löytää aineistosta yrittäjyyteen kasvuun liittyvää positiivista sisältöä. Kari Ristimäen mukaan yrittäjäksi identifioituminen ja Outi Häggin mukaan yrittäjäidentiteetin muodostuminen vaatii kypsymistä ja

kasvamista. Tätä kasvamista yrittäjyyteen tukee aktiivinen yrittäjyyden oppimisympäristö, jossa valmentaja auttaa opiskelijoita itse kasvamaan yhdessä tiimin kanssa todellisten haasteiden ja asiakkaiden kohtaamiseen. Paula Kyrö tuo artikkelissaan Avauksia riskin oppimiseen ja opettamiseen esille Pia-Lena Leskisen väitöstutkimuksen keskeisenä ajatuksena, että riski on yrittäjyyden oppimisen ytimessä ja riskin hallinnan oppiminen on olennainen osa yrittäjyyteen oppimista (Kyrö-Ripatti 2006, 105). TOY- palautekaavakkeista välittyi aidon tuntuinen kasvamisen tuska ja epävarmuuden sietäminen prosessin aikana, yksilöllinen flow- ilmiö omassa oivaltamisessa ja tietoisuuden heräämisessä sekä ennen kaikkea yhdessä koettu innostuminen ja ymmärryksen löytyminen.

Kari Ristimäki pitää kvalitatiivisen tutkimuksen ihannetapauksena aineistoa, joka on olemassa tutkimuksen tekemisestä ja tekijästä riippumatta (2004, 103). Tämän tutkimuksen aineistoksi valikoitui TOY- valmennuksen palautekyselylomakkeet vuosilta 2008-2014. Kyselylomakkeet aineistona ovat voineet aiheuttaa myös tulkintavirheitä. Kaavakkeista on pyritty etsimään eri asiaa kuin mitä niissä on alun perin kysytty. Osassa vastauksissa tekstiä on vähän ja osassa runsaasti, onpa mukana luovalle alalle tyypillisesti muutama piirroskin. Vastauslomakkeista on näkynyt kirjoittajan ammatillinen suuntautumisala. Osa on nuoria peruskoulun jälkeen ensimmäiseen ammattiin opiskelevia ja osa pitkään työelämässä mukana olleita kenties toista tai kolmatta ammattia opiskelevaa moniosajaa. Vastaajien ikää ei ole selvitetty missään vaiheessa, koska tutkijan mielestä kokemus luovalla alalla vuosissa, taidoissa ja näkemyksissä on ikävuosia oleellisempi asia. Lisäksi aineiston vastaajien henkilöllisyyttä on haluttu varjella. Vastaajien taito ilmaista ajatuksiaan kirjallisesti vaihtelee. Kyselyn ajankohta on saattanut myös vaikuttaa asiaan syventymiseen. Kuitenkin vastausten määrä (90), joista analyysissä oli mukana 82 kyselylomaketta, pienentää tulkinnallisen virheen mahdollisuutta. Osa vastauksista on kirjoitettu hyvin omasta näkökulmasta, ehkä väsyneenä ja ehkä jopa hiukan pettyneenä. Omaan yrittäjyyteen kasvu- loppuesittelyissä mukana olleena voi myöntää, että suurin osa TOY- valmennuksessa mukana olleista on esitellyt innoissaan, ammattitaitoisesti ja terveellä itsetunnolla omia tuotoksiaan ja omaan yrittäjyyteen kasvamisen prosessiaan ja joku toinen on saattanut pettyä omaan suoritukseensa ja kysyy palautteessa asioita, jotka eivät tuo tähän tutkimukseen uutta tietoa. Jollakin saattaa olla ehkä epärealistinen käsitys itsestään tai vain vähän työkokemusta vielä, jolloin prosessi ammatillaiseksi vaatii vielä enemmän aikaa. Suurin osa palautteesta huokuu innostusta ja

hyvää palautetta TOY- tiimille, valmentajalle ja työssäoppiminen yrittäjänä- mahdollisuudelle saada mielenkiintoista ja tarpeellista kokemusta yrittäjyydestä.

Tämän tutkimuksen aineisto on koodattu myös SPSS- ohjelmalla lukumäärien hahmottamisen helpottamiseksi. Vastaajista oli naisia 61% ja miehiä noin 37%. Yrittäjyyttä käsitteli 80% naisista ja puolet miehistä. Itsensä johtamista oli kommentoinut molemmista sukupuolista lähes puolet. Vuorovaikutukseen liittyvien kirjoitusten määrässä on eroja sukupuolten välillä. Naisista 76% käsittelee vuorovaikutusta ja miehistä hieman yli puolet (53,3%). Kari Ristimäen tutkimuksen mukaan identifioituminen yrittäjyyden suhteen oli miehillä naisia vahvempaa kauppatieteen opiskelijoiden joukossa (Ristimäki 2004, 122). Tässä tutkimuksessa asiaa ei ole erityisesti tutkittu, mutta aineisto vihjaa naisten vahvaan identifioitumiseen yrittäjyyden suhteen TOY- valmennuksessa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suurimpana tavoitteena tässä tutkimuksessa oli aiheena perehtyä osuuskuntaan yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristönä samalla kun opettelee tutkimuksen laatimista ja raportointia. HOPE- yrittäjyyskasvatushanke oli alkusysäys ammatillisten oppilaitosten opettajien valmennustaitojen kehittämisessä. Itse valmennukseen osallistuneena ja sen myötä omia toimintatapoja muuttaneena on päässyt opiskelijoiden kanssa yhdessä oppimaan. Läheisesti opiskelijoiden asiakas- ja yrittäjyysprojekteissa mukana eläneenä valmentajana, opettajana ja oppijana on ollut mukava laajentaa näkökulmaa yrittäjyyskasvatukseen myös tutkijana. Näin loppusuoralla voi kommentoida, että asiaan perehtyminen muiden tutkimusten kautta oli työn antoisin, mutta samalla eniten aikaa vievin osuus. Koska yrittäjyyskasvatus on ollut jo vuosia kiinnostava asia oman työn kautta, tuntui tutkimusaiheen löytyminen omalta työpaikalta hyvin mielenkiintoiselta. Rantosen pro gradu- tutkimus valotti HOPE- valmennuksessa mukana olleiden opettajien käsityksiä muuttuvasta yrittäjyyskasvatuksesta. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuoda esiin TOY- valmennukseen osallistuneiden opiskelijoiden näkemyksiä yrittäjyydestä ja yrittäjyyteen kasvamisesta. Samaan aikaan valmistui myös Osmo Kuusen tulevaisuudentutkimus, jossa yhtenä analysoinnin kohteena oli ESR- osarahoitteinen HOPE- hanke ja ammatillisten oppilaitosten osuuskuntayrittäminen. Kuusi näkee oppilaitosten yhteydessä toimivat osuustoimintamalliset yritykset tapana edetä kohti oma-alotteisuuteen ja yhteistoimintaan perustuvaa työ kulttuuria (2014, 7). Osuustoimintayrittäminen on Kuusen mukaan hyvä käytäntö opiskelijoiden työelämävalmiuksien kehittämisessä ja työelämään siirtymisessä. ”Osuuskuntamalli on yhteiskunnallisesti erittäin kiinnostava tapa tasoittaa opiskelijoiden tietä itsenäiseen yrittäjyyteen tai jatkamiseen yhteisöllisenä yrittäjänä” (emt. 25). Kehittämisen aiheeksi Kuusi näkee kuitenkin kysymyksen miten osuustoiminnan kautta voidaan paremmin edetä kansainvälisesti kilpailukykyiseen yrittäjyyteen (emt. 25).

Lopuksi tuntuu oikealta palata opetusministeriön määritelmään yrittäjyyskasvatuksesta: ”Kyse on elämänhallinnan, vuorovaikutuksen ja itsensä johtamisen taidoista, kyvystä innovaatioihin ja muutosten kohtaamiseen. Koulutuksen ja kasvatuksen tehtävä on tukea yrittäjyyden kehittymistä toimintatavaksi, jossa asenne, tahto ja halu toimia yhdistyvät tietoihin ja korkeaan osaamiseen” (Opetusministeriö 2009, 7). Ikatan yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristö Taidosto- osuuskunta ja TOY- työssäoppiminen yrittäjänä- valmennus ovat hyviä pyrkimyksiä oikeaan suuntaan. Lisätutkimuksena opiskelijoiden identifioitumista yrittäjyyteen sekä itsenäisten yritysten perustamista voisi jatkaa vaikka sähköisellä kyselytutkimuksella. Ajan kulumisen voi kirkastaa näkemystä, mutta samalla aika voi tuoda tullessaan yrittämiseen uusia haasteita yhteiskunnan ja maailman muuttumisen vuoksi.

LÄHTEET

Anttila, P. 2006. **Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen**. Artefakta 16. Akatiimi Oy, Hamina.

Hägg, O. 2011. **Yrittäjyysvalmennus ja yrittäjäidentiteetti**. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66758/978-951-44-8462-9.pdf?sequence=1>,
katsottu 10.5.2014

Juuti, P. (toim) 2006. **Johtaminen eilen, tänään, huomenna**. Otavan Kirjapaino Oy Keuruu.

Järvi, T. 2013. **Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella**. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87811/J%c3%a4rvi_actaE_109.pdf?sequence=1,
katsottu 10.5.2014

Järvinen, P. & Järvinen, A. 2004. **Tutkimustyön metodeista**. Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Prints, Tampere.

Kansikas, J. & Kyrö, P. & Seikkula-Leino, J. & Römer-Paakkanen, T. (toim). 2009.

Yrittäjyyskasvatuksen muotoutuva maisema- Yrittäjyyskasvatuksen identiteettiä rakentamassa. Jyväskylän yliopisto taloustieteiden tiedekunta julkaisu No. 176/2009. Jyväskylä.

Kuusi, O. & Mantere, J. 2014. **Selvitys opetus- ja kulttuuriministeriön rakennerahastokaudella 2007-2013 hallinnoimien ESR- osarahoitteisten kehittämishankkeiden tulosten pysyvyydestä ja vaikuttavuudesta**. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tutu e- julkaisu 5/2014, katsottu 1.8.2014

Kyrö, P. & Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.) 2007. **Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia**. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu. Juvenes Print, Tampere.

Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) 2006. **Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia**. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu. Juvenes Prints, Tampere.

Partanen, J. 2012. **Tiimivalmentajan parhaat työkalut**. Kopijyvä Oy Jyväskylä.

Ristimäki, K. 2004. **Yrittäjäksi identifioituminen**. ACTA WASAENSIA. No 130.

http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_952-476-061-4.pdf
katsottu 26.5.2014

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. **Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi**. Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä.

Tuuri, H. 2001. **Let's HOPE. Kohti yrittäjyyden oppimisen vallankumousta**. Saarijärven Offset Oy.

Rantonen, I. 2010. **Puhetta yrittäjyyskasvatuksesta**. Pro gradu- tutkielma, Tampereen yliopisto.

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm07.pdf>

katsottu 10.5.2014

Nettilähteitä:

Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos. <http://ikata.lpkky.fi/>

Taidosto- osuuskunta. <http://www.taidosto.fi/>

HOPE- tiimimestarikoulutus. <http://www.hope.fi/>

OPH. Ammatillinen perustutkinto, opetussuunnitelman perusteet.

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/ammattilliset_perustutkinnot/kulttuuriala

Henkilöt, joilta tarkistettu asia:

talousvastaava V.Koivisto. Taidosto- osuuskunta

LIITTEET

Liite 1: Aineistona käytetty TOY- valmennuksen palautekyselykaavake

Terhi Leppä
21.2.2014

PALAUTEKYSELY

TOY – lasi & tekstiili 2013 – 2014

Nimi: _____

- 24.10 Yrittäjyys ja oppiminen
- 7.11 Asiakasajattelu ja verkostoituminen
- 21.11 Tuotteistaminen
- 12.12 Hinnoittelu ja kannattavuus
- 14.1 Itsensä johtaminen
- 30.1 Markkinointi ja luovuus
- 5-7.2.14 Tukholman huonekalumessut
- 13.2 Tarjonnan ja asiakkuuksien löytäminen (liikeidea)
- 14.2/21.2 Oman liikeidean hahmottuminen ja yrittäjyyteen kasvu

Mikä oli hyvää?

Missä on kehitettävää?

Mitä opin?

Miten ajattelutapani on muuttunut? Miten se näkyy toiminnassani?